

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 3.

У Новом Саду, 15. фебруара 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Мало упоређења. — Браћа Суварови први српски учитељи. — О могућности систематског васпитања. — Постанак Школ. Уредбе од 1872. год. — Ново стање срп. основних школа у турској царевини. — Основа закона за учитељске плате у краљевинама Хрватској и Славонији. — Предлог о измени школског закона од 14. апр. 1904., у краљевини Србији. — Школа и настава: Феријални течајеви. — Практичне обраде: Шева, лекција из природописа. — Из школске самоуправе: Седница Шк. Савета. — Преглед књига: Најновије тешкоће у учитељеву раду, од Ђ. Шпадијера — Белешке.

Мало упоређења.

Баш као што је некад, пре 40—50 година, јака струја владала у корист преображаја основних школа, у свима просвећеним европским државама, тако је и сада. Из свију крајева стижу нови и нови гласови о сређивању прилика за основну наставу, а с тим у вези и о учитељеву положају. Та некадашња струја имала је утицаја и на наше српске школе овде у Карловачкој Митрополији и можда једино њој имамо да захвалимо, што имамо школе колико толико уређене као просвећени свет. Пре 40—50 година, у нас није било демагошке журналистике, која у напреднијем уређењу школе и положаја учитељског, види „отимање народног права“ и „наваљивање нових излишних терета на народ“, али је било ипак људи с конзервативним предрасудама, који су кочили точак, да се уређење школских прилика темељније среди. То нам доказује рад на донашању Школ. Уредбе год. 1871. А те предрасуде сметале су и онда, при донашању Школ. Уредбе, а и касније при извођењу њену, да је много одређење Шк. Уредбе остало само на артији и ако оно не би ни материјално, ни правно сметало никоме. Ово је додуше, била доста жалосна појава, нарочито кад се узме на око, да ми већ 100 година декламујемо о некој жудњи за просвећеношћу, а кад нам се пружи прилика, онда нађемо неке површне разлоге да није оване или

ономе сад време. Но колико је то и пре 40—50 година била жалосна појава, могла се она још како, тако разумети. Но покушај, којим данас иде против реформисања школе и учитељска положаја једна несавесна дружина, не, да је жалостан, него је управо сраман по цео српски народ у митрополији. Ту срамоту једино ће ублажити то, ако будући српски народни сабор стане на слободоумно становиште, те према могућности законодавна рада, или у опште донесе закон о школи у реформном духу или ако то не узможе, а оно бар нареди, да се делимично у напредном духу попуне недостатци без обзира на демагошку хајку неколико пакосних пролетера.

Данас су, у питању реформе школске и положаја учитељског, демагошке вође просто обневиделе. Сваки свестан члан српског народа у Митрополији види јасно шта је ту по среди. У питању је оронуо углед и изгубљена надмоћ, помоћу које се долазило до положаја. Таким јаким болестима помаже као лек само отров. С тога они и сипају отров. Само што је отров лек тренутне вредности. Сваки онај, који би без своје кривице допао таког положаја, настојао би да својим часним радом подигне свој углед и своју надмоћ, а људи свесни свога греха каљају све и свакога да се прикажу необавештеном свету невини као голубови и „први пријатељи“.

Да ти људи не мисле шта ће о њима рећи будући нараштаји, то се види из сваке њихове речи, из сваког корака који предузимају. А људи који не рачунају с тим, него ма по коју цену с отицањем за превлашћу и учвршћивањем својег ја, само да могу продужити тамо где су стали и имати власт и надмоћ у рукама, не могу друкчије бити оцењени, него као себичњаци, који ће ићи и за обарањем највеће светиње, ако им је у изгледу да ће што лично постићи.

Напред смо споменули да је пре 40—50 година владала струја за реформисањем школе у свима просвећеним државама. Данас је отприлике тај исти положај. Нас би далеко одвело, кад би редом износили шта су све урадиле поједине просвећене државе и народи, у овом добу за унапређење својих школа и шта све у овај мах спремају и живо настоје да преудесе у свом просветном животу. Ми смо то често износили у овом листу и износимо, па се и томе наши назадни „напредњаци“ ругају као и сваки други трговци уверења. Но то нама нити је сметало, нити ће сметати, да и од сада бележимо и упознајемо наше учитељске кругове с тиме. Прикупљањем таког градива ми ћемо се сви што јаче осоколити да будемо истрајни борци за напредак будућих нараштаја. Наша је борба часна, наше је становиште поштено, наши су погледи у просветне потребе јасни, нас у раду не руководи лакомот за моментаним задовољењем личних амбиција, него нас у раду води сталан правац којим, држимо, треба да се среде школска и учитељска питања, како би се помоћу таквих сређених прилика могао развити интензиван користан просветни рад за дужи низ година, којим би се радом постигао видан стварни успех у народном напретку. То је уверење о којем ловци за личним користима могу имати према својим назорима и мишљење сродно, али трезвен свет не да на то мишљење ништа, а суд тог трезвеног света је меродаван, не само сад, него и за будуће време, А поколења ће судити дела.

Да је учитељство у својим тражби-

нама за школу и свој положај на исправном путу, не треба да поткрепљујемо доказима износићи примере из западних просвећених држава, јер у овај мах имамо за то примере из своје најближе околине. Ето, у овај мах води се жив рад на побољшању учитељског материјалног положаја у краљевини Хрватској и Славонији и у краљевини Србији.

Основа закона о учитељским платама у краљевини Хрватској и Славонији што ће ускоро доћи пред тамошњи сабор, предвиђа учитељима основну плату од 1000 К и седам петогодишњих доплата по 200 К., то би било завршетком службе 2400 К плате. Ово није ништа сјајно, али је према досадашњем стању знатна разлика на боље. Нема сумње да ће та основа ускоро постати законом, па ма нешто и измењена, јер сваки паметан човек увиђа да је крајње време да се учитељству већ једном помогне. И шта мислите шта ће после тога бити. Све оне сремске општине, које је глупа и несавесна ћудљивост страначког вође, одвела у ћорсокак сносиће, разуме се, те просветне потребе без поговора, а овамо су протестовале против Нацрта за Школску Уредбу, истичући лажно неке „непотребне“ школске намете на народ. А у самој ствари они и не спосе те терете за школе и просвету у оквиру наше народне школске аутономије. Је ли ово смешно, жалосно безочно или глупо, неук свет заводи у такав ћорсокак!

Но још је лепши други пример. Државним животом краљевине Србије управља данас режим с којим су једномишљеници у свему, онострано незадовољници и критици нашег Нацрта за Школ. Уредбу. Док ови овде на све могуће начине наговарају општине да протестују против Нацрта за Школ. Уредбу, јер се њиме „подижу учитељске плате“ (као да је то већ свршена ствар), ослобођавају учитељи од појања и т. д. догле њихови једномишљеници у Србији доносе у државној скупштини предлог, да се реформише тамошњи школски закон у овим тачкама:

„1. Несавремен начин подизања и издржавања школа.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

2. Бедна учитељска плата и још беднији правни положај по Уставу и закону о народним школама.

2. Несавремен надзор над народном школом.

4. Вршење поповске дужности у цркви од стране учитеља.

5. Рђаво примењивање члана 86. закона о народним школама, по којем министар сваки час прописује неке нове и нове дужности учитељима.“

Је ли икад игде било веће ћушке, за једне дрекавце од заната, него што је овај предлог, који је скупштина у Србији прихватила без икакве ларме и издала једном из своје средине изабраном одбору, да те предлоге проучи и поднесе оцену о њима?

Кад би се могло претпоставити, да демагози могу имати стида, онда би ови наши демагози требало да пропадну у земљу.

Но ко њих познаје тај је на чисто с тим, да демагози немају стида, јер да га и најмању мрву имају, не би ни почињали свој прљави посао. Једна брука мање или више, њима је свеједно! Главни је што напред споменуемо: подићи оронуо страначки углед и страначку надмоћ, помоћу које се долазило до положаја.

А на-а-а-род! А народна брука!

Народ нека иде бесвесно као овца за својим вођом!

М.

Браћа Суварови српски учитељи.

Српске су црквене поглавице добро знале, да аустријске власти теже двоврсним начином поунијатити Србе — силом и школом. Сила је, у то доба према наоружаним Србима, мало вредила и честе побуне српске због унијаћења улиле су толики страх у војничке власти аустријске, да су се врло ретко у том раду лаћале силе, особито у крајевима где су Срби живели у великом броју, него су стале касније особите наде полагати на школу и на ласкање у њој и ван ње, да је православље близу римокатоличанству и да је то само формал-

ност, — признати папу за црквену поглавицу. Тај је пут био опаснији за Србе него први и зато је већ Арсеније III. тражио допуштење од двора аустријскога (1706. год.) да може основати, средњу, латинску, школу једну. Његова се молба није испунила. И та му је жеља за века остала неизвршена као и многе друге, те су српска деца ишла у римокатоличке средње школе и често се у њима однађавала од своје вере и тако и од свога народа. Школе пак приватне, што су их Срби једино тада имали, биле су такослабе, да су се у њима ђаци једва научили читању, писању и најпотребнијем знању за свештеничко звање, јер су готови само будући свештеници учили школу и то једино зато да науче занатлијски оно, што ће им у каснијој служби требати. Па и таквих је свештеника било мало, те су многа места сасвим без њих остајала и када је Аустрија освојила 1716. и 1717. год. делове Србије озбиљно се спремао да у така места постави римске свештенике, јер се народ, говорили су, без духовних пастира не може оставити. У така би се места за извесно насељавали и колонисте, који су смели бити само римокатолици, и тако би се у чврестој маси српскога становништва створиле римокатоличке насеобине, које би земљу прво испреплетале као нека мрежа, а онда је сасвим освојиле. — Жестока и често насилна политика унијаћења за Карла VI. надала се тако у Србији већем успеху него у непокорној и на устанке спремној Војној Граници.

Тадашњи пак митрополит београдски Мојсије Петровић (1713.—1730.) знао је тачно за све те намере аустријскога двора, и с мишљао, како би најуспешнији одбио ту опасност од „љутих зверова“ што прете народном бићу српском. Бавећи се тад због својих и народних послова у Бечу он напише руском цару Петру I. молбеницу 1. септембра 1718. год. у којој је молио за Србе два учи-

Приликом публикације: Руварац Д. Писма Максима Суварова руско-српског учитеља и митрополита Мојсија Петровића. Из XLIX књ. Споменика Српске Краљевске Академије.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

теља и за цркве милостињу. За учитеље вели, да су Србима преко потребни, јер да ће иначе римокатолици неуго свештенство и народ поунијатији и упропастити.

Није доиста Митрополиту лако пало обраћати се за ту помоћ страни држави, али он није имао другог излаза, и знао је још, ако због тога буде имао неприлике, да ће цео српски народ бити на његовој страни. Народни су и наике прваци из Угарске већ раније освртали на руску помоћ као на спас Српства и вере православне у великој беди, која их је снашла у Аустрији. Надали су се користи и од дипломатске интервенције Русије и директне помоћи цара рускога за кога су знали, да уводи, истина, западњачку културу у своју земљу, али да је при том заштитник православних уопште, а особито Словена. И Србима је било јасно, да морају примити западњачку културу, ако се мисле одржати у Аустрији, али је нису могли примити из онога извора и оним начином како им је нуђена. Западнаштво је овако постало Србима чак и немило због унитарске тежње коју је тек непотпуно покривало. Страсном народу је пак избор ту лако пао те се брзо, али само за час, одлучио — не треба ми ни култура, која се изједначује са унијом. Тако су се елементи западног образовања могли пренети у Србе само преко Русије, где је из њега, бар у главном, излучено све што је за православље опасно, кад је постало већ сигурно, да се без западњачког знања и вештина никако не да издржати народна борба у Аустрији. Бечки двор је то већ пре Срба врло добро увидео, ако не снагом политичке увиђавности, а оно путем осећања народне снаге и слабости у тој старој држави увек пуној религиозних и народних борби, те је ишао на тим, да Србе или поунијати, или некултурне полако ратом упропасти, или бар германизира. Срби због тога и нису требали остати иза Пожаревачког мира (1718. год.) један народ, него их је требало расцепити на старе и нове поданике, новима одузети привилегије старих, измешати их са странцима, поунијатити, а онда и старе поданике присилити на унију и безусловну

покорност. Изгледало је, да се Срби у борби што их је чекала нису имали ни у кога уздати, него у себе, али то није било тачно, јер су и Срби, прво као православни, а друго као Словени гледали у Русији своју заштитницу и сматрали је дужном, да им врати добра, што су јој Срби учинили за доба татарског ропства и одмах иза њега. Прилози српских владара Русима и рад српских просветника у Русији нису били у почетку XVIII. в. у Русији заборављени, али, да није требало из политичких разлога одржати Србе у Турској и у Аустрији у добром расположењу, не би сигурно толике помоћи Русија Србима чинила, колико смо их добили. Њој је, наике, због њених освајачких тежња у Турској требала оданост најнепоузданијих и војнички најбољих поданика турских. И зато су тако српске молбе у Русији уважаване, и зато смо толико помоћи из Русије добивали.

Поред свега тога ипак је та прва молбеница Мојсија Петровића остала неопажена у Русији. Петар I. због великих државних послова није у маси молбеница ову приметио, али је ту своју непажњу поштено и обилато исправио када је стигла цо Влад. Малаеску друга Митрополитова молбеница писана 20. октобра 1721. — За дуге три године што су протекле између првог и другог писма имао је мудри Мојсије Петровић доста времена размислити о свом кораку што га је с највећом опасношћу за себе учинио 1718. г. и он се одлучио, поновити га — то је већ добар знак за ваљаност идеје и моралну снагу њезина извршиоца. Збиља није имао митрополит другог места где би могао набавити „оружје“ што му је у борби с унијом и народним му непријатељима требало. Петар I. пак увидео је оправданост жеља Мојсија Петровића, осетио је нужду српску и колико он користи од помоћи Србима може имати те је одредио, да се по жељи митрополитовој пошаљу из Русије и тражене црквене утвари, и два учитеља, које ће царевина руска плаћа. Ти су требали код њих бити српски просветници и учитељи у тешкој борби с римским свештенством и државним властима. Обе-

ћане црквене утвари прилично су се лако спремиле, али учитеља се није могло наћи, јер нико није хтео ићи у далеке земље чија је уљуђеност била, и према Русији онога доба, примитивна. Када се секретар митрополитов Влад. Малаеску већ одвише начекао и на покло-не и још више на учитеље он јави Св. Синоду да је сам нашао учитеља за словенски и лат. језик и то преводиоца синодалног Максима Суварова који је, вели, „угоденъ по обычаю сербскога народа“, а грчки се учитељ може и у Србији наћи. Св. Синод је пристао на то и одредио да М. Суваров пође с платом од три стотине рубаља годишње у Србију. Одређено није тада у Русији значило и извршено! Троти државни чиновници завлачили су полазак Максимов својом леношћу и формалностима те се Суваров заједно са женом и братом Петром могао кренути тек под крај 1725. г. из Русије и 1. јануара 1726. г. био је већ у својој тазбини у Прагу одакле је писао једно писмо Влад. Малаеску.

Нови овај учитељ био је племићки син из Козлова у Тамбовској губернији и учио је у Москви поетику када је послан 1716. г. у Праг као прешсивач Ивана Војејкова, који је преводио познати лексикон Хибнеров на руски. Ту се је оженио и остао до 1720. г., све до смрти Војејкова, а онда је био неко време у Бечу и уредио руске посланичке рачуне, те се 1721. г. вратио у Русију. После свога доласка добио је место у синодалној штампарији као преводилац и радио своју дужност, изгледа савесно, до 1724. г. када је одређен да иде у Србију. Максим се хвалио касније, да је у Русији живео у сваком изобиљу, али то неће бити истина, јер је био задужен, можда због болести, али тек имао је дугова и исплатио их тек онда када је пошао међу Србе. — По изворима што нам за сада стоје на расположењу није нам јасан карактер Максимов, а још мање поједине његове одлуке у животу. Расправе П. Кулаковскога и Р. Грујића*),

које желе разјаснити и рад Суварова, не представљају никако завршне радове у разјашњењу питања о првим руским школама код Срба и недавно издана нека писма Максимова од Д. Руварца само нас опомињу да будемо особито опрезни при приказивању рада Максима Суварова и околине из које је и у коју је дошао. Одушевљење за учитељски рад није првог српског учитеља доиста међу Србе водило, јер је био увек слаб учитељ и као болестан човек за учитељевање и неспособан; тежња за поправљањем материјалног стања исто тако није га довела до одлуке да иде међу Србе, јер је знао, како га је Русија неуредно у Прагу плаћала и према томе, шта га и код Срба чека. Он је то и пребацивао Св. Синоду пред полазак из Русије и показао том приликом много наглости и жучности, што је валда опет била последица његове болести. Таке пак особине карактера нису згодне за рад у звању каква је била преводилачка канцеларија синодална и тешко да се Максим у њој добро осећао, а његова жена је без сумње чезнула за Аустријом те је и то могло потаћи Максима да промене звање и место. Год. 1726. био је он једва једном у Карловцима и то сам болестан и са целом породицом болесном. Новац је у Прагу и путем потрошио те је морао живети од онога што му се из двора давало, а то се није давало ни свољом, ни довољно. Митрополит је наиме већином био у Бечу, а његов заменик у Карловцима био је протосинђел Василије Димитријевић. Колико је Мојсије Петровић волео школе и од њих се надао великој користи за српски народ, што се особито види из саборског закључка 1726. год. о школама, толико их је Василије Димитријевић мрзио и сматрао сав новац на њих издан као бачен; поред школе наравно да је мрзио и Суварова, ком је требало само мали знак наклоности дати па да се оједи и ражести као да му је највећа увреда нанесена. Митрополитов протосинђел био је дакле и сам један од многих тадашњих Срба, на које се Суваров горко тужи, који мисле, да је школа беспослица, да треба учити колико за богослужење треба, а

*) Кулаковский П. Начало русской школы у Сербовъ въ XVIII. в. Извѣстiя отдѣленiя русскаго языка и словесности Императорской Академии Наукъ VIII. (1903.) 2. и 3., Грујић Р., Српске школе (од 1718.—1739. год.) 130. издање задужбине И. М. Коларца. Б. 1908.

за обрану привилегија да ће се више поклонима („дискрецијама“) учинити, него науком. Таки непријатељи школе, већином незналице и сујетњаци, који су се бојали да их млађи не претекну знањем, нису за наше прве редовне школе били тако опасни као други, који су мислили да ће их руски учитељ у најкраћем времену све науке и вештине научити. И првих и других се и данас у нашем народу налази. Сви смо чули како прости људи децу не даду у школу, јер „неће бити попови“, а разјаснити многим и данас, да после свршених школа човек не може бити или судија, или свештеник није сасвим лак посао. Пре готово два века било је таквих школних непријатеља још више и једљивом Максиму Суварову сви су они били и лични непријатељи. Они збиља нису ни мрзили њега само као човека, него, што је он врло тачно приметио, као првог учитеља (а што ја терплю за то, јакo школе началъ), Мржњу њихову враћао им је Максим оговарањем, заједанем и страшним немехавањем које их је за душу гризло, а и они су опет њега омаловажавали и нису га у његовом послу ни мало потпомагали, него му још сметње правилним немилосрдно га пред митрополитом одрђивали. Мојсеје Петровић испрва није слушао та сумњива оговарања, него је својим заповестима млађима ишао колико је могао на руку Суварову — само што се те заповести нису испуњавале никако или у најбољем случају на пола и касно.

(Свршиће се).

О могућности систематског васпитања.*)

— Dr. Imre Sándor. —

I.

О могућности васпитања уопште.

Будући да се васпитање не да одвојити од заједничког, јавног живота људског, то оно по закону нужности захтева, да га безусловно промотримо са

гледишта јавног, социјалног живота. С једне стране зато, што нисмо у стању да га изолирамо од друштва; не мање и с тога, пошто ћемо само тим начином доћи до нужне мере, којом би за у будуће вредност васпитању установити могли. Јасно је, да с тога још не смемо смести с ума ни то, да се и социјални утицај васпитања очитује само преко појединаца. Дакле, размишљајући о социјалном васпитању, не губимо из вида ни индивидуум.

Међутим толико далеко не идемо, да би у жељи да промотримо данашње стање јавног васпитања, само школско васпитање у обзир узели. Истина је, да прост говор редовно идентификује школу уопште са васпитањем, али тешко да не само зато, што у целом васпитању, којега је почетак непознат а свршетак неопредељив, нема ни једног одсека који би се регулисати и према васпитању одговорним учинити могао. Очеvidно је пак, да је школско васпитање, у целом току васпитања, његово само један одсек, који не стоји одељен сам за себе и на који се баш никако не би могло утицати.

Проста је стина, да је школско васпитање свагда само продужење, пошто га је васпитни утицај породице већ претекао. С тога, чим помислимо на то, од какве је вредности педагогика у јавном васпитању, т. ј. да ли се васпитање обавља систематски, немогуће је да се не осврнемо и не прелетимо у мислима и преко домаћег васпитања, па све до почетка живота, којим би се могао означити почетак васпитања. Ту нам се јавља највеће питање о целокупном васпитном мишљењу, од које га како га будемо схватили, зависиће све остало, а које се односи на могућност васпитања. Сасвим другим очима гледамо на целокупно питање о јавном васпитању, ако исповедамо начело о могућности васпитања, или пак ако га негирамо, с тога ћемо пре свега о томе да установимо наше мишљење.

Да ли смо у стању да васпитавамо, или можемо ли управљати дечије мишљење, утицати им на вољу, да би постала таквим, каквим их жели васпитач њихов да види? Знамо ли тако утицати на

* Преведено дозволом из дела пшчева: „A nevelés sorsa és a szocializmus, az iskolai nevelés lehetősége és a szocialisták nézetei a nevelésről, a tárgyias nevelői gondolkodás érdekében.“ Irtá: Dr. Imre Sándor, Budapest, 1909. глава II. стр. 12—60.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

њих, да и знају, да и хоће да траже увек што је добро, лепо, истинито и кад их нађу, да знају и да хоће по њима да раде? Има ли уопште васпитање утицаја на друштвени и морални развитак дечији?

Питање о могућности васпитања заиста није ново, међутим га ипак горка искуства нарочито млађих учитеља — ваљда свакога — покрећу изнова и изнова. И онај који са Шопенхауером веома мало верује у моћ васпитања, ни тај не може сасвим одрећи снагу васпитања, пошто се свакидањим искуством неоспорно и не баш ретко страховито доказује, како се човек под множином разноликих спољашњих утицаја образује формира. На исти начин ћемо да посумњамо и у то, да је подобност појединаца за васпитање због т. з. наслеђа веома разнолика и тиме да је моћ васпитања ограничена и да је неизвесна. У ствари овога обично се износи читав низ мисли одличних умова и са њима се доказује колико је сиљан утицај васпитања. И заиста, у садање време бескорисно би филозофирање било полемисати о овоме, пошто одношај наслеђа и утицај васпитања у најбољем случају само формулом можемо да одредимо*, и тако ћемо једноставно установити, да се уопште васпитати може. То међутим само толико значи, да се спољашњи утицаји опажају, на деци, и да на њима проузрокују извесне промене. Међутим васпитача не може задовољити тај одговор, а кад размишља о јавном, општем васпитању, тад ће га још мање задовољити. Друго је питање, да ли је у научном смислу могуће васпитање т. ј. да ли се може систематским радом постићи свесно, унапред истакнути васпитни циљ. О томе се већ може говори-

*) Као што то Меушманн у своме делу „Vorlesungen zur Einführungen in die Experimentelle Pädagogik“ I. (1907.) на стр. 374. овако обележава одношај способности са радом који је замењује:

$$P = U \cdot C \quad \text{дакле} \quad C = \frac{P}{U}$$

Овде је P = Рад, U = Увешћавање, C = Способност. Тако би се отприлике могло казати о одношају наслеђа према васпитању, да што год је јаче наслеђе, да тим мање простора остаје спољашњим утицајима.

ти и на овом је месту баш о томе и реч, пошто је педагогика позвана да руководи тим систематским васпитањем.

Једино је искуство у стању, да својом снагом покаже како и у коликој мери утиче систематски изведено васпитање. Јасно је, да је то покренуло и Хербарта да, мада сматра мисао о могућности васпитања за полазну тачку педагогике, одмах установи и то, да ту могућност васпитаникова индивидуалност, положај и прилике доба јако ограничавају.¹⁾ Са васпитног гледишта, баш на томе се и обрће питање можемо ли систематски утицати на вољу, на образовање моралности. У томе се види велика разлика код појединих мислилаца, од којих Folt²⁾ сучава Хербарта са Шопенхауером: Хербарт држи да је и морално васпитање могуће, Шопенхауер само образовање разума.

Од тих мишљења претежнији је низ мисли, који Barth-a руководи у његовом новом дјелу³⁾, доказујући могућност васпитања на основу стеченог искуства о сугестибилности животињских нагона, сугестије, и приликом васпитања умно и морално абнормалне деце. Заиста, резултати тих трију група згодни су, да побуде веру у моћ васпитања и да га у томе утврде. То се подудара с оним мишљењем, до кога је дошао Ratzenhofer на пољу свог непедagoшког испитивања⁴⁾, да се помоћу искуства индивидуалне способности, наклоности могу да модификују, чак и новима да умноже. Међутим са гледишта нашег питања приметити нам је, да је у случајевима код Barth-a реч увек о ванредним приликама: да је онакав постигао истакнути васпитни циљ, коме је дотични васпитаник потпуно у власти био, па тако је и могао да свој поступак према своме плану и васпитанику неограничено примењује. Баш с тога из занимљиве студије Barth-ове смемо да закључимо само толико, да се васпитати и систематски може, ако је васпитно поље пред нама сасвим сло-

¹⁾ Umriss pädagogischer Vorlesungen, I. и 4. §§.

²⁾ Rein, Encykl. Handbuch der Pädagogik. I. 634—7.

³⁾ Elemente der Erziehungs- und Unterrichtslehre 9—29.

⁴⁾ Sozioölogie 51.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

бодно. Несумњиво је међутим, да се за доказе употребљеним мотивима: владањем над животињским нагонима, применом сугестије а нарочито занимањем са душевно абнормалном децом, још не исцрпљује делокруг васпитања, пошто се то не односи баш на морално васпитање; а у своме расправљању се пак и не осврће на васпитање гомилâ, што је саставни део појма јавног васпитања. С тога ћемо да у свој својој целини задржимо стављено нам питање, које се после до сада реченога овако развило: можемо ли систематским васпитањем доћи до истакнутога циља и онда, кад дете у душевном и моралном погледу није абнормално, кад дакле васпитање није дресура, него кад хоће да је слободно развијање свежих снага а да се врши у јавном заводу? Другом речју: да ли је у стању педагогика, да влада над оним спољашњим утицајима, које смо признали за такве снаге, које модификују и васпитавају.¹⁾

Систематски, по плану изведено васпитање догађа се на два места, обављају га два фактора: породица и школа. Исте ћемо да промотримо, и то пак тако да при томе не водећи рачуна о посебним, ни нарочито повољним нити врло неповољним случајевима, него да их по могућству околности са општег гледишта промотримо. Тим начином ћемо дознати, у коликој мери може свесно васпитање уопште систематски да тече.

(Наставиће се.)

Постанак „Школске Уредбе“ од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

(Наставак.)

§ 210. Патронат је дужан преко једног члана свога надгледати тело професорско у његову раду барем четир пута преко године.

§ 211. Патронат води и држи дисциплину

¹⁾ Meumann [п. д. I. 368.] ставља питање: могу ли способности да постану под утицајем васпитања и наставе? Међутим, у своме одговору, говори само о учењу, а о моралном васпитању не. Наглашава још (I. 39.), да се не да свако педагошко питање експерименталним начином расправити.

над професорским телом; и у преступима од те струке суди правољано.

Против одлуке патронатске има професорско тело као и сваки члан поједини право призива на главну управу школску срб. нар. школа.

§ 212. Плата и положај професора на гимназији Н. Садској и Карловачкој устројавају се по пропису за државне гимназије. Редовна плата правога професора јест год. 1200 ф. и 10% од редовне плате у име стана; затим сваки 5 година годишња повишица од 100 ф. а после 30. год. службе потпуна пензија. Суплент има 60% од редовне плате правога професора и дужан је после 3 године испит положити, иначе ће се после тога рока његово место за упражњено сматрати и путем стечаја попунити.

§ 213. За подмирење како професорских плата тако и осталих потреба постоје дотичне гимназијске закладе и државна потпора и за сада само за гимн. Н. Садску; а у колико те закладе и други извори, који постоје за издржавање гимназија, не би довољни били, притећи ће у помоћ народни фонд.

Гимназијски патронати поднеће свагда уз документиран исказ доходака сваке године предрачуна потреба управни народ. фонда и потражиће припомоћ из овога за исказни мањак.

§ 214. И за изобраавање професора гимназије одређује се једна стална стипендија од 800 ф. а. вр.

§ 215. Катихета је за сада само суплент са платом суплента.

§ 216. Главна управа школска овлашћује се, да концем сваке године одреди награду из клирик. фонда, од најмање 100 ф. а највише 500 ф. оном управитељу или учитељу гимназијском, који покаже особити успех, било на послу научном, књижевном или на пољу дидактичко — педагогичком.

§ 217. Патронати гимн. Ново-Садске и Карловачке имају у договору са гимназијским професорским телима о свему, што се односи на стално и коначно устројство наведених гимназија као на истим заводима исцрпени предуготовити и будућем сабору на расправу и решење поднети.

ШЕСТИ ДЕО:

О срб. нар. богословији.

§ 218. У српској митрополији постоји једно богословско училиште и то у Карловцима.

§ 219. У богословији предају се следеће науке: увод у богословију у опште, славенски језик, грчки језик, увод у св. писмо старог и новог завета, црквена историја, тълковање св. писма, догматичка богословија, литургика морална богословија, педагогија са учитељском методом, омилитична упражњења усмена и писмена, црквено право, рурална економија и дијететика и црквено појање са правилом.

§ 220. Осим догматичке богословије, која се предаје на језику црквено-славенском, предају се сви остали предмети на језику српском.

§ 221. За предавање предизложених наука постављају се 5 редовни професора и помоћник.

§ 222. Редовни професори намештају се стално.

§ 223. Плата је професора богословије 1400 ф. са 10 годишњим прилозима по 200 ф. и после 30 годишње службе цензија првобитне плате; а плата помоћника је 200 ф.

§ 224. Професори богословије могу бити из оба духовна као и световна реда.

§ 225. За изображавање професора богословије установљава се једна стална стипендија од 600 ф.

§ 226. Професоре богословије наименује српски патријарх са српским епископима.

§ 227. У богословију примају се само они који су свршили вишу гимназију и положили испит зрелости са добрим успехом.

§ 228. Течај богословије траје четир године.

§ 229. Испитна комисија на богословији састоји се из патријарховог повереника као председатеља и духовног референта консијаторије као приседника.

§ 230. Уз богословију има се завести потребна библиотека, на коју се одређује прве године 2000 ф. а после сваке године 300 ф.

§ 231. За потпору 33 ученика богословије из накращке и горњо-карловачке дијецезе дозвољава се 3960 ф. из клир. школског фонда.

СЕДМИ ДЕО:

О надзору и управи српских школа.

§ 232. Све српске народне школске општине у опсегу једне епархије чине један школски округ.

§ 233. Све у опсегу једнога протопрезвитерата налазеће се школске општине, чине редовно један школски срез.

У случају врло малог броја школских општина могу и школе, које су у опсегу два и више протопопијата сачињавати један школски срез.

§ 234. Сви Срби православне вероисповести у опсегу једне месне православне црквене општине чине једну школску општину.

§ 235. Све српске народне школе стоје под врховним старањем и надзором народношколског савета, као главне управе.

§ 236. Све српске народне школе једног школског округа стоје под старањем и надзором епархијалног школског одбора, као главне управе.

§ 237. Све српске народне школе уједној школској општини, стоје под непосредним старањем и надзором месног школског одбора, као месне управе.

§ 238. За месну управу и надзор постоји у свакој школској општини месни школски одбор из најмање 5 а највише 9 чланова.

Чланове тог месног школског одбора бира месна цркв. школ. општина преко своје црквеношколске скупштине на 6 година дана и подноси имена им окружној школ. управи знања ради.

§ 239. Ако црквена школска општина не би на позив окружне школске управе месни школски одбор за месец дана изабрала, онда ће га окружна школска управа сама именувати — из средине цркв. школ. општине и то само на годину дана.

§ 240. Ако општина и после годину дана не ће у избор месног школског одбора да се упусти онда ће окружна школска управа именувати сваке године, догод то општина не буде чинила.

§ 241. За месни школски одбор бира општина чланове на 6 год. дана тако, да сваке три године половину чланова с нова бира.

Иступајуће означаје коцка а иступивши могу с нова изабрани бити.

§ 242. У општинама, где има само један учитељ и један парох, ту и учитељ и месни парох по себи су чланови школског одбора. Ако је у таком месту више но један учитељ или више но један парох то општина чини избор који ће парох бити члан месног одбора а где су два учитеља ту бира, општина онога учитеља који ће на годину дана бити члан школског одбора: а где је три или више учитеља те они предлажу међу собом једнога и ту бира општина онога учитеља који ће на годину дана бити члан школског одбора. Где је у општини лекар Србин, ту је он по себи члан школ. одбора; у местима, где има више Срба лекара бира општина увек најмање једнога у месни школски одбор.

Избор бива као и остали избори. Ко би се без важнога разлога устезао примити се овога звања има платити откупа 10—15 ф. у месну школску благајну.

Осим ових лица има у месни школски одбор да уђу управитељи средњих школа или један од професора, кога професорско тело на то изабере.

§ 243. Месни школски одбор позван је.

а) да буди и одржава у општини љубав и ревност према народној школи, да посећује редовно школу и да се уверава о спољњем и унутарњем стању јој, да подноси потребне извештаје и даје о својој школи како општини тако и свим школ. управама, да заступа школу у свима правним одношајима јој, да рукује школским имањем, да присуствује школским испитима и свечаностима.

б) Извршује школски закон наредбе и одлуке виших школских управа. Спрема сва нужна за попуњење учитељског места, ако су упражњена, пописује сву за школу способну децу, стара се да се почетком школске године у школу доведу, да је преко године уредно походе, решава о отпуштању деце из школе и за неуредно шипљање и подноси ту норму општини на одобрење.

(Наставиће се.)

НОВО СТАЊЕ СРПСКИХ ОСНОВНИХ ШКОЛА И УЧИТЕЉА У ТУРСКОЈ ЦАРЕВИНИ.

(Свршетак.)

VI. Наставници.

Члан. 34. Управу и надзор над свима основним школама врши врховна просветна власт преко ових својих органа: епархијског

обласног одбора, надзорника и реонских управитеља школа.

Члан 35. Све основне школе биће подељене по школским рејонима у којима ће једна бити средишна и најважнија. Које ће школе припадати коме рејону и које ће бити средиште рејонске школе утврдиће епархијски обласни одбор.

Управитељ средишње школе биће и управитељ свих школа у том рејону.

За рејонске управитеље постављаће се по могућству наставници са¹⁾ факултетском спремом.

Члан. 36. По осталим школама у једном рејону именовале се помоћници рејонском управитељу, ако има два или више наставника.

Члан. 37. Рејонски управитељи могу бити ослобођени од рада у школи. Они ће имати додаток за вршење своје дужности, које ће бити везан за место. Величина додатка одређивале се према њиховом послу и месним приликама.

Члан. 38. Дужности су рејонских управитеља:

1) да поред својих предавања управљају својом школом и воде надзор над наставом васпитањем и поретком у својој школи;

2) да пазе да сви учитељи-це долазе уредно на дужност, да се при предавањима тачно држе прописаних програма и упуштава и да се служе одобреним уџбеницима и другим наставним средствима;

3) да наставнике уводе у дужност, да им саопштавају наредбе школских и државних власти и да се старају о њихову извршењу;

4) да одређују замену болесним и отсутним наставницима за краће време, а по потреби и сам управитељ да их замењује и да о томе извештава надзорнике или епархијски обласни одбор, ако надзорника не буде било;

5) да чува и одржава у добром стању школски намештај, школску књижницу, наставна средства, школску архиву, писаћи и други школски материјал, на што је и материјално одговоран, ради чега ће водити инвентар;

6) да прима и отпушта школске послужитеље, да се стара о одржању у добром стању школске зграде, о чистоћи у њој и да на време тражи од општине потребне оправке;

7) да уписује на време оцене ученика у за то одређену књигу;

¹⁾ Додати: „Педагошко“. — С. Уч. Удр

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

8) да води деловодни протокол и преписку са надзорником и вишим властима;

9) да пази на владање наставника и опомиње их на дужност, а о већим погрешкама и кривицама извештава надзорника или вишу просветну власт;

11) да руководи радом наставничког већа;

12) да води преписку и са властима кад је он зато позван;

13) да стоји у препису и са свима својим помоћницима у рејону и по потреби обилази најмање два пута у години све школе у рејону, прегледа рад у њима и о свему реферише вишој просветној власти;

14) да крајем свака три месеца а по потреби и чешће поднаша надзорнику или вишој просветној власти извештај о стању како своје тако и свих школе у његову рејону.

Члан. 39. Дужности су помоћника рејонских управитеља: све дужности поређане у претходном члану у тачкама 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, и 11 само за његову школу, а уз то он ће морати: водити преписку са рејонским управитељем и извештавати га о свему што се у његовој школи уради као и извршивати наредбе, које од њега буде добио.

Члан. 40. Сви наставници једне одвојене школе чине учитељско веће.

Председник је већа помоћник рејонског управитеља или сам управитељ.

Пословођу бира веће из своје средине. Сваки је наставник дужан учествовати у раду већа.

Члан. 41. Учитељско веће ради ове послове.

1) договара се о правилном поступању при предавању и о одржавању везе и јединства у настави кроз све разреде;

2) споразумева се о подједнаком поступању свих наставника у погледу васпитања деце и потребног поретка у школи и ван ње;

3) приређује школске екскурзије, школске свечаности и забаве;

4) предлаже набавку потребних наставних средстава;

5) распоређује уџбенике и учила за рад у школи.

6) предлаже надзорнику одличне ученике за награду;

7) одређује сиромашне ученике који добијају помоћ из школског фонда;

8) стара се о увећању школског фонда и имања;

9) брине се о напретку школе и њеног угледа;

10) приређује кад потреба захте родитељске састанке у школи ради договора о васпитању деце.

Члан. 42. Школски надзорник вршиће административни и инструктивни надзор над свима основним школама у својој области.

Надзорник може бити професор педагошке струке или у недостатку њихову вишегодишњи учитељи, који су се одликовали својим радом у школи. Њега поставља врховна просветна власт.

Надзорник ће имати своју плату која му припада по његовој претходној служби или квалификацијама.

Члан. 43. Сваки надзорник имаће одређен рејон. Он ће водити надзор над свима школама у томе рејону.

Члан. 44. Дужности су школског надзорника:

1) да бар два пут у години походи и добро проучи сваку основну школу у своме рејону и да отклања све сметње школском раду;

2) да према потреби поучава наставнике у правилном школском раду а да се стара о њиховом усавршавању;

3) да надгледа службени рад управитеља и наставничких већа а да о томе извештава вишу просветну власт;

4) да сазива рејонске учитељске зборове и управља њиховим радом;

5) да преко управитеља рејонских саопштава учитељима-цама све школске наредбе и упуства;

6) да оцењује рад и владање наставника, ислеђује њихове кривице и да их кажњава за мање кривице а веће да доставља Главном Просветном Савету;

7) да извиђа сукобе између општине и учитеља-ца и решава спорове између њих и у случају неуспеха да све подноси на решење вишој просветној власти;

8) да одобрава мањи школски одмор, који се у току године а због каквих радова може дати, као и да решава о прекидању ради због каквих изузетних прилика;

9) да се стара о попуњавању празних места и да наређује замену болесних наставника за дуже време;

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

10) да наставницима одобрава одсуство до 6 дана а за веће одсуство да спроводи молбе вишој власти;

11) да води статистику свих школа у своме рејону;

12) да pazi да се само одобрене школске књиге употребљавају у школама и да се поред школа стварају школске књижнице и народне читаонице;

13) да предлаже врховној власти место за отварање забавишта и приправних разреда;

14) да подноси вишој просветној власти полугодишње извештаје о стању школа у свом округу и да чини потребне предлоге за поправку тога питања;

15) да води преписку са свима школским властима;

16) да се у свом раду управља према инструкцијама које буде добијао од врховне просветне власти.

Члан. 45. Надзорнички савет састављају сви надзорници¹⁾. Он се састаје по позиву

¹⁾ За сада немамо ни једног јединог. — Ике.

врховне просветне власти у место и време кад она одреди.

Председник је савета лице које одреди врховна просветна власт. Деловођу савет бира из своје средине.

Члан. 46. Надзорнички савет већа:

1) о наставном плану и о програмима предавања за народне школе;

2) о уџбеницима и наставним средствима за те школе;

3) о раду рејонских учитељских зборова;

4) о научним и практичним течајевима за усавршавање наставника;

5) о напредовању основне наставе;

6) о средствима за унапређење образовања и просвете у народу.

Члан. 47. Овај правилник ступа у живот од данас и тиме се замењују правилници који су до сада постојали.

2. Учитељски правилник.

Он је ступио у живот 1. јула тек. год. Такође је и он претресан на првој Учитељској Скупштини и донешене су неке напомене са жељом да их виша просветна власт и усвоји. Хоће ли их усвојити или не, има се тек видети. Те ће напомене стајати испод сваког члана кога се тиче.

Члан. 1. и т. д. Напомене Савеза Уч. Удружења:

1) у чл. 5. алинеја 6-та после рада: „10 год. сталне службе“ додати: „по молби или кад се лекарским прегледом утврди, да је неспособан за рад.“

2) чл. 9. да отпадне или да стоји: да се учитељице и по удаји задрже у служби.“

3) чл. 10. ти после речи „кад су на послу ван школе“ додати: „по своме пристанку.“

4) „Да се чланом 18. тач. 2-гом обухвате учитељи који су свршили потпуну гимназију с матуром а за прелаз у стално за све из те тачке уместо „1895. г.“ да стоји „1900. год.“

5) „Да у истом члану, тачци 3. уместо „1900. год.“ стоји „1905. год.“

6) „тачку 4. истог члана изменити у толико, што ће одредба, обухваћена том тачком важити за оне учитеље-це са квалификацијама из тачке 3-ће па су с пуви, а у служби су од 1. јан. 1905. год.

7) Учитељску заступници (чл. 18. тач. 6-та) које ова уредба затекне као учитеље-це I. класе, а у служби су од пре 1. јануара 1900. године, као и учитељски заступници, које ова уредба затекне као учитеље II. класе, а у служби су од пре 1. јануара 1895. год. постају стални наставници.

Основа закона.

којим се уређују берива и основни одношаји учитељскога особља јавних опћих пучких и учитељских школа у крајевинама Хрватској и Славонији.

I. Пучке школе.

A. Трошкови за јавне опће пучке школе.

§ 1. У свима опћинама изузевши градове Загреб, Осиек, Вараждин и Земун, терети издржавање опћих нижих пучких, женских стручних и виших пучких школа опћине и то страном непосредно, а страном посредством узадружене опћине школске благајне, која ће се у Загребу основати (§ 4.)

§ 2. У градовима Загребу, Осјеку, Вараждину и Земуну издржаваће све у § 1. наведене школе градеке опћине непосредно (§ 4.)

§ 3. У узадружену опћинску школску благајну улазе:

а) Приноси свих у § 1. наведених опћина крајевина Хрватске и Славоније.

Те ће опћине бити дужне сваке године у четвртгодишњим уназадним оброцима упла-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ћивати у узадружену опћинску школску благајну износ, који ће одговарати 30 % (тридесет постотака) од укупних у предидућој години прописаних изравних пореза, што но су подвргнути опћинском намету.

Износ, који буде на тај начин установљен, имаду опћине у смислу и уз примјену установа поглавља IX. законског чланка XVI.: 1870. осигурати у годишњем прорачуну дотичне опћине. При том остају али коли поседницима некретнина, који не живу у дотичној опћини (точка ц) §. 4. закон. чланка XVI.: 1870.), толи власницима таквих добара с којима је прије године 1848. било скопчано право јурисдикције, те која према томе уживају погодност §-а 48. точ. д) споменутог чланка досадашње њихове привилегије у плаћању намета у будуће нетакнуте само онда, ако износ годишње земљарине дотичног објекта не прекорачује своту од 800 круна.

б) Доходци опћинских, котарских, жупанијских и других заклада основаних за издржавање и припомагање учитељскога особља у колико поједина заклада нема особите своје намјене.

ц) Пристојбе за школске извјеснице, свједоџбе полазнице и отпуснице; пристојбе за дупликате декрета и патјечаје, за књижевне огласе у „Службеном Гласнику“.

д) Добровољни приноси, дарови и легати записани узадруженој опћинској школској благајни или за издржавање или припомагање пучкошколскога учитељског особља или опћено у школске сврхе без потање назнаке.

е) Приноси земаљског прорачуна.

ф) Приноси приватних особа и корпорација установљени § 33. школског закона од 31. листопада 1888.

§ 4. Из узадружене опћинске школске благајне намириваће се плаће учитељског особља наведеног у § 1., затим добни, особни функционални и службовни доплаци нетога, награде за прекодушна обучавања (§ 11. овога закона), селидбени и путни трошкови те припомоћи за присуствовање жупанијским и земаљским састанцима као и припомоћи за образовање пучких учитеља те потпоре оскудним учитељима, њиховим удовицама и дјечи.

Све остале школске потребе, нарочито све стварне потребе, надаље одштете за стан и огрјевна дрва, те мјесне доплатке подмириваће опћине (§ 1.) из своје благајне.

Жупанијски управни одбор дужан је водити бригу о томе, да се сви пужни издаци за школу и учитељство прописно осигуравају и праводобно сврси приводе.

У градовима, поменутих у § 2. намириваће се сви у овом §-у наведени издаци непосредно из градске благајне.

Б. Берива учитељског особља јавних опћинских и пучких школа.

§ 5. Намјесни учитељи и учитељице нижих опћинских пучких и женских стручних школа уживају дневницу од 2 К. а намјесни учитељи и учитељице виших пучких школа дневницу од 3 К.

За привремене учитеље нижих опћинских пучких школа износи плаћа 900 К, за праве учитеље истих школа 1000 К, за учитеље виших пучких школа 1.600 К, а за учитеље вјезбаонице 1.800 К на годину.

Ова плаћа повисује се сама по себи након довршених 5 година, но највише 7 пута за вријеме читавога службовања, код учитеља нижих пучких школа за 200 К, а код учитеља виших пучких школа и вјезбаоница 240 К.

Плаћа учитељског особља женских стручних школа једнака је плаћи учитеља нижих пучких школа.

Износи педагошких доплатака, што их поједини учитељи уживају на дан, кад овај закон стапе на снагу, повисује се унапријед тако, да се доплаци, које је појединац добио као учитељ нижих пучких школа, повисују па 200 К, а које је добио као учитељ виших пучких школа и вјезбаоница на 240 К. Овако повишени доплаци сачињавају унапредак саставни дио учитељске у мировину урачуњиве плаће.

§ 6. Поврх редовне плаће установљују се ови функционални доплаци:

а) за равнатеља више пучке школе, ако је спојена с нижом пучком школом, 400 К, ако је пак самостална 300 К;

б) за равнајућега учитеља пучке школе са четири или више учитељских лица, 200 К;

ц) за равнајућега учитеља пучке школе са два или три учитељска лица, 100 К.

Функционални доплаци рачунају се у мировину.

§ 7. Мјесни доплаци, које је у смислу § 122. школског закона од 31. листопада 1888.

установила или потврдила кр. земаљска влада, остају овим законом нетакнути.

Поједине општине могу и даља учитељству нижих и виших пучких школа, које служи у подручју њихову, из властитих средстава (§ 4.) подјеливати мјесни доплатак у износу од најмање 120 К на годину.

Мјесни доплатак не урачунава се у мировину, па престаје или се у размјеру умањује, чим буде дотично учитељско лице премјештено на школу, гдје не има таква или толиког доплатака.

Установљени се једном доплатак не може без одобрења кр. земаљске владе ни укинути ни промијенити.

§ 8. Сваком учитељском лицу припада стан у нарави заједно с огрјевним дрвима или одговарајућом количином другог горива.

Под станом разумјевају се најмање двије собе прикладне за сталешко примјерено становање, кухиња, споредне просторије и господарске зграде.

Наредбеним путем одредиће се количина годишњих огрјевних дрва, што их има дати општина, у колико их учитељ не ужива из другог правног наслова.

Нема ли стана у нарави, онда припада намјесним учитељима и учитељицама свих школа станарина од 80 ф. дневно, осталим учитељима и учитељицама нижих пучких школа станарина од 300 К на годину, а учитељима и учитељицама виших пучких школа и вјешбаоница станарина од 500 К на годину.

Учитељском лицу, које ужива само дио стана у нарави, припада према износу станарине дјеломична накнада, коју установљује према приликама кр. жупанијска област.

Станарина надомјешта стан и огрјев.

(Наставиће се.)

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА У ЗАКОНУ О НАРОДНИМ ШКОЛАМА ОД 14. АПРИЛА 1904. ГОДИНЕ*) У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ.

Господо посланици!

Знајући да један народ може достићи западну културу само ако се убрза његово просвећивање, а знајући да маса нашега сеоскога света не може бити културна, ако се што пре у њој не рашири права писменост и потребна

знања из појединих грана наука, ми се усуђујемо поднети овим наш предлог, који би законодавним путем уклонио 5—6 сметњи, које нашим народним учитељима сметају у раду на народном просвећивању.

Те сметње, то трње на путу учитељскога рада, састоји се у овим главним тачкама:

1. У несавременом начину подизања и издржавања школа;

2. У бедној учитељској плати и још беднијем правном положају по Уставу и закону о народним школама.

3. У несавременом надзору над народним школама.

4. У вршењу поповске дужности у цркви од стране учитеља.

5. У изигравању учитељске сталности у једном месту службовања.

6. У рђавом примењивању члана 86-ог закона о народним школама и т. даље.

Скоро већ пола века како српски учитељ гази преко тих огромних сметњи, преко тога нечувенога трња које стоји на самом путу, којим наши учитељи имају пронети лучу културе кроз наш некултурни народ; скоро је већ пола века како наши учитељи запомажу, да им се уклоне те најглавније сметње, али је глас њихов остајао увек као глас вапијућег у пустињи, те нам отуда стоји веома бедан проценат писмености у народу.

Кад већ и закон од 1904. г. није уклонио поменуте сметње са школскога и учитељскога прага, онда је (по нашем мишљењу) непходна потреба, да се једном изађе на сусрет нашим учитељима т. ј. да се законодавним путем учине измене и допуне у закону, јер је крајње време, да просвета нашега народа мора поћи гиганским корацима напред, ако смо ради да се одупремо навали културнијих народа на наш животни и племенски опстанак, јер некултурним народима у скорој будућности нема опстанка.

Да би смо г. г. посланике убедили у оправданост измена и допуна у закону о нар. школама, ми ћемо у најкраћим потезима објаснити оправданост сваке измене и допуне, које нашим под ./ приложеним пројектом желимо учинити, и то:

I. Подизање и издржавање школа. — Сва-

*) Прочитан на екупштинској седници од 13. нов. 1910. год.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У коме је данас познато то, да подизање и издржавање школа није никада ни ваљало, а да је данас (по жалби целог сеоског учитељства, делом и варошкога) достигло врхунац у погледу недаћа школских и учитељских.

Народ даје и одобрава довољне суме новаца кроз општинске буџете за школе, али та одобрена сума увек послужи свему и свачему само не школи и њеним потребама.

Било је случајева да поједине општине уносе неколико година (узастопце) по више хиљада динара за зидање школе, па опет не озидају школе, већ дочекају да се и старе, као рабатне, затварају. И министарство просвете и сви учитељи теже, да се овај несавремени систем подизања и издржавања школа замени савременијим.

И ово-годишња Учитељ. Скупштина тражила је, да се сеоске школе издржавају и зидају из окружног школског приреза, а варошке да остану са малим модификацијама, као што је и данас.

И, заиста, кад већ постоји окружни школски прирез, који народ одобрава, онда је најцелиходније да буџети свију школа једнога округа сачињавају специјални, окружни школски прирез. Народ се овим ништа не оптерећује, јер му се укида позиција на школе из општинских буџета, а преноси се на једно јаче просветно тело, као што је Окр. Школски Одбор.

Уз овај начин подизања и издржавања школа долази следствено, да управитељ сваке школе мора бити и рачуновођа и благајник школски (као директор у гимназијама), а и право је да се и тим путем подигне углед управ. школе над осталим члановима месног школског одбора, које управитељ има чак и морално да поправља. Кад смо законом о општинама дали и ћатама општинским, да могу бити општински благајници, онда није право оставити ове школоване људе иза ћата општинских. Зар учитељ може, чим пређе у порезнике и полицајце, да ручује хиљадама, а не може са ништавним сумама поверене му школе?!

II. Плате и повишице учитељске. — Почетне су плате један од најглавнијих узрока што су нам на стотине школа празне сваке године; плате су узрок што најбољи учитељи беже у друге службе или на веће школе, да

би се ослободили гладовања; плате су узрок што су сви клонули духом и изгубили вољу за свој свети позив и т. д. и т. д.

Имајући у виду зле последице због мале плате наших учитеља, ми нашим предлогом тражимо, да се учитељима регулишу плате и повишице сразмерно према платама наших професора, јер су та два реда у чиновничкој хијерархији слични по професији.

Дакле, професор је учио 4 године више од учитеља, спремајући се за своје звање, а почетна је професорска плата 2400 дин. Професор има 6 повишица по 600 динара. Према томе учитељ треба да има $\frac{3}{4}$ од проф. плате, тако да почетна плата учитељу буде 1800 дин. Тако исто учитељ треба да има од сваке професорске повишице по $\frac{3}{4}$, а то је да свака учитељска повишица буде по 450 динара.

Према томе принципу учитељ би почињао са 1800 дин., а свршавао са 4500 дин. Узгред треба напоменути да управитељски рад у народним школама ништа није лакши од директорског, те би и ту право било, да управитељи основних школа имају $\frac{3}{4}$ од директорских додатака.

(Наставиће се).

Школа и настава.

Феријални течајеви. По наредби министарства просвете бр. 15510 приредиће се у току ове школске године уз више државних учитељских и учитељичких школа слично прошлим школ. годинама, течајеви за даље образовање учитеља-ица, који ће почевши од 3 јула три седмице дана трајати, и то за учитеље у државним учитељским школама у Араду, Баји, Чаكتورњи и Игло-у, а за учитељице пак у државним учитељичким школама у Пожуну и Шепшисенђерђу.

Заједнички програм за ове течајеве овај је:

1.) Предавање мађарског језика у немађарским основним школама (са тумачем нове наставне основе и нових односних упутстава) 10 часова.

2.) Предавање о најновијим правцима социјалне педагогије и њеним тековинама у страним земљама и у нашој домовини, 10 часова.

3.) Цртање и ручна вештина у служби очигледности, 4 часа.

4.) Предавање певања, цртања и ручне вештине у основној школи (и са тумачењем наставног плана за основне школе и односних упутстава) 8 часова.

5.) Практична примена социјалних смерова при настави предмета природописне и математичке групе, 5 часова

6.) Практична узорна предавања у свези са предавањима од 1 до 5. тачке, 12 часова.

7.) Газдинска удружења и нар. учитељ, 6 часова.

8.) Најобичнији начин вођења рачуна у газдинству, 2 часа.

9.) Практична занимања из цртања и ручног рада, 30 часова.

10.) Излети, посећивање јавних институција у часовима после подне према месним приликама.

На сваки од горњих течајева примиће се по 60—60 слушалаца, између којих ће у сваком течају по 30—30 слушалаца о државном трошку добити у заводском интернату стан и храну и осим тога по 20—20 круна у име путног трошка.

Остали слушаоци, који се пријаве да ће о свом трошку похађати ове течајеве, добиће бесплатан стан у интернатима, где ће по умерену цену моћи добити и храну.

На свих горњих шест течајева могу се тражити сви учитељи и учитељице.

Рок за компетовање је 6. март п. нов. кал. 1911. год. Молбу упућену на министра просвете ваља поднети преко надлежног државног надзорништва.

Практичне обраде.

Шева

Лекција из природописа.

I. Припрема: Када пукне зимска кора и пролеће хоће да нам покаже свој огртач, тада пошаље оно своје веснике, који треба да нам објаве његово скорашње долажење. Ко су ти весници? (Птице.) како се зову птице, које се у јесен селе из наших крајева, а у пролеће се опет враћају нама? (Птице селице). Реци такове птице, које се већ рано у пролеће враћају у наше крајеве? (Рода, шева.)

II. Циљ: Данас ћемо разговарати кратко о шеви.

III. Обрада: Чиме нас нарочито весели шева? (Својим лепим певањем.) Она је права

вештакиња певачица. Кад већ поздравља путника са својој веселом песмом? (Раним јутром.) Она пева по цео дан и још у вече весели својим лепим певањем ратара, који се уморан с њиве враћа својој кући. Шта ради шева кад пева? (Пење се у висину.) Кома хоће у исто време да узнесе своју песму? (Своме створитељу.) Она не пева само при полету горе, већ и при слетању доле. У које птице спада шева зато, што лепо пева? (У птице певачице.)

Збирање: Пазите, шта смо рекли за певање шевино? (Шева нас весели својим лепим певањем.) Она пева од раног јутра до мркле вечери, пењући се горе доле. (Због свога лепог певања убраја се међу птице певачице.)

б. Шева је мудра и скромна птица. Какве јој је боје перје? (Мрке - сиве.) Није без значаја, што јој је Бог дао таково перје. Она има на име много непријатеља, који јој о глави иду. Где живи обично шева? (На земљи у трави итд.) Где може зато лако да се сакрије, пошто јој је боја перја као и земље? (На земљи.) Од чега може лако на земљи да се сачува? (Од својих непријатеља.)

Збирање: Шта смо казали за перје у шеве? (Шева је мрко сиве боје.) Није јој без значаја дао Бог таково перје, јер може лако да се сакрије од својих непријатеља.)

в. Где прави шева своје гнездо? (На земљи, у детелни или усеву.) Начини једну малу полукругласту јаму у земљи и постави је чисто са разноврсним жилицама. То је њено гнездо! . . . Обично снесе шева 4 јајета. Ова се за 15 дана наизменце лежањем женке и мужака излегу. Шта смо казали о лежењу шеве? . . . Мале шеве одрасту брзо, како то? (Јер имају на све стране богату храну.) И сунце припомаже да брзо расту. Али при нези својих малих не заборавља шева свога створитеља. На који начин одаје она хвалу Богу, што се тако неизмерно стара о њој и деци њеној? (Узноси му своју песму.) Ко слуша богобојажљиво на певање старе шеве? (Младе шеве.) Шта оне уче на тај начин? (Певање.)

Збирање: Приповедите шта смо научили о лежењу шеве и о нези њених малих! (Шева прави своје гнездо на земљи. Начини полукругласту јаму и постави је са разноврсним жилицама. Кад је гнездо

WWW.UNILIB.RS

У готово снесе женка у њега 4 јајета. Јаја се од женке и мужака за 14 дана излегу. Младе шеве брзо напредују, јер налазе изобилно хране. Оне врло пажљиво слушају певање својих родитеља и на тај начин и саме науче лепо певати.)

г. Сто је за шеве у лето богато постављен. Храни се са црвићима, зарезницима и разноврсним семеном. Каква је за то птица, кад многе зарезнике треби. (Корисна птица.)

Збирање: Пазите, шта смо казали о храни шеве? (Шева једе црве, зарезнике и семење. Она је корисна птица.)

д. Кад њиве и ливаде оголу и магловити јесењи ветрови преко пољана зашусте, онда се и шева спреми за сеобу. Куда се селе птице које код нас зими не могу да остану? (На југ.) Зашто? (Јер је тамо зими топлије и т. д.) Шеве се зими склоне највише у јужну Европу, нарочито у Италију. Али су Талијани врло неблагодарни према овим лепим певачима. На хиљадама их хватају, пеку и једу. За то се и враћа врло мало шева опет натраг.

Збирање: Приповеди како пролазе шеве са својом сеобом на југ. (Шеве се селе у јесен на југ где је топлије и где и зими себи хране нађу. Талијани их хиљадама хватају, пеку и једу. Зато се мало шева и враћају у пролеће натраг.)

V. Закључно збирање: Пазите: а. Шта сте рекли о певању шевину: б. О перју, в. О лежењу и нези младих: г. О храни; д. И како пролазе шеве у својој сеоби на југ!

Прим. Из закључног збирања изведе се лако мали састав. Тај би изгледао отприлике овако:

Шева.

Шева је весник пролећа. Она нас развесели својом лепом песмом. Она пева од раног јутра до мркле вечери, пењући се горе доле. Због лепог певања спада у птице певачице. Њено одело је врло просто: изгледа мрко-сиво и има боју земље. Творац јој је за то таково одело дао, да се може лако од својих непријатеља сакрити. Шева прави своје гњездо на земљи. Направи полукругласту јаму и постави је са разноврсним жилицама. Женка снесе обично 4 јајета у гњездо, које се наизменце женком и мушкарцем излеже. Ма-

ле шеве расту брзо, јер налазе изобилно хране. Оне пазе врло на певање својих родитеља и на тај начин уче певати. Храна шеве састоји се из црвића, зарезника и семена. За то, што треби силне зарезнике, шева је корисна птица. У јесен селе се шеве на југ, јер је топлије него код нас. Али су Талијани грозни према овим лепим певачицама. Они их хиљадама хватају пеку и једу. Зато се мало шева и враћа натраг нами.

По немачком Т. Костић.

Из школске самоуправе.

Седница Школског Савета. од 27., 28. и 29. јануара (9., 10. и 11. фебруара) о. г.

У овој је седници донесено 92 одлуке, од којих спомињемо важније:

На захтев кр. уг. министарства богочасти и јавне наставе послаће му се и оверовљени преводи оних исправа, које доказују, да је срп. нар. вероисповедна школа у Чуругу постојала до 24. марта 1878. год., те да је против воље срп. прав. месног школеког одбора покомунаљена и да школска имаовина и сада постоји. — Кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе моли, да му се пошаље ради одобрења један примерак наставне основе за срп. вероисп. школе у Угарској и то у оверовљеном мађарском преводу. Наставна ће се основа поднети министарству на српском језику с том напоменом, да Школ. Савет нема чиновника, који би ту основу могао превести на мађарски. — Министарство б. и ј. н. узима на знање расположења, која је Ш. С. учинио ради санирања недостатака у срп. вероисп. школи у Кам. Св. Ђурђу, — Од срп. нар. цркв. сабора путем Саборског Одбора Школ. Савету уступљења молба цркв. општине у Шурјану ради подељења припомоћи за лакше издржавање срп. нар. школе, вратиће се цркв. општини с позивом, да је најпре прописно инструјише и по томе путем Ш. С. поднесе Саборском Одбору, — Нар. цркв. сабору поднесена молба цркв. општине у Батањи ради подељења 4000 К год. припомоћи за школу, вратиће се општини с тим, да је Саб. Одбор није могао уважити, јер је у горњу сврху расположива свота у целости подељена према предлогу Шк. Савета из 1900. год., а цркв. општина у Батањи није тим предлогом Ш. С-а препоручена, будући није доказала потпуно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сиромаштво. — На допис Саб. Одбора, у предмету уџбеника за срп. учит. школе, образложиће се Саб. Одбору, да му се не може поднети конкретнији предлог у овоме питању, наиме: колико би који уџбеник износио штампаних табака, колико би годишња прођа била, у колико би се примерока штампало и колико би који уџбеник коштао и т. д., — са разлога, што питање опстанка ових школа захтева журно решавање питања о уџбеницима, а издаци ће се накнадити приходом уџбеника за основне школе („Буквара“ и др.), који имају велику прођу.

Саборски Одбор саопштава, да је управа Српске манастирске Штампарије у Карловцима израдила на основу одлука Шк. Савета из 1900. год. цртанака, писака, бележница и атласа за срп. нар. осн. школе у Угарској за своту од преко 40.000 К, но како се ова училица, која је Шк. Савет одобрио и прописао, веома слабо купују тако, да се наруџбина не може да распрода, пити ће се ускоро распродати моћи, те услед тога штампарија а тако и клирикални школски фонд трпе велику материјалну штету. Саб. Одбору одговориће се, да је Шк. Савет поново најенергичније позвао месне школске одборе, да имају само ова училица набављати за школе, а штампарија је на овим училима дала сада црквеним општинама још 5% попушта, свега дакле 25%. — Уважена је молба месног школ. одбора у Сентомашу, да се одмор у тамошњем забавишту држи у месецу августу (место у јануару), јер и државни закони дозвољавају, да се у забавиштима одреди одмор према месним приликама, а ове у Сентомашу говоре за месец август. — Издани су декрети сталности овим срп. нар. учитељима и учитељицама: Тодору Лазићу у Пачиру, Драгићу Бојићу у Врањеви, Ивану Надашћом у Соки, Чедомиљу Главашком у Кларији, Ружици Вајдићевој у Вел. Кикинди и Даници Радаковој у Вршцу. — На представку епарх. школског одбора бачког, да се прибранање статистичких података о школама стави у дужност епарх. канцеларији, а не епарх. школском референту, те да се сумарни исказ или скрати или да се за његову израду неходи извесна награда за канцеларијске помагаче — решено је, да се досадашња овопредметна одлука Шк. Савета остави у крпности. — Умолиће се Саб. Одбор, да што пре реши молбе оних цркв.

опћина, које су искале припомоћ за издржавање срп. нар. школа, како не би опстанак неких школа, дошао у опасност. — Упутиће се епарх. школски одбор бачки, да сам у своме делокругу реши питање: ко је дужан платити глобу од 100 К, на коју је кр. уг. министарство унутрашњих послова осудило председника месног школског одбора у Ст. Шовама, што није на тамошњој школској згради истакао мађарски натпис. — Известиће се месни школ. одбор у Септандрији, да оснивање школског одреда (чете за вежбање) међу српском школском децом није по закону обавезно. — Молба цркв. опћине у Доњој Нани ради подељења припомоћи од 5235 К за зидање нове школске зграде, вратиће се ради прописног инструјисања.

Упућен је главни школски референт, да са Ђоком Михајловићем, чланом Шк. Савета, изради нацрт за поднашање извештаја о методичким упутствима, која је епарх. школ. референт дао појединим учитељима и учитељицама на основу обављене инспекције, — Није уважена молба Јована Травња, срп. нар. учитеља у Костајници, да му се изда декрет сталности, јер није положио испит за коначно учитељско оспособљење (дефинитиву). — Одбијен је уток месног школског одбора у Срп. Елемиру и потврђена одлука епархијског одбора темпшварског, којом су сви чланови месног школског одбора лично и солидарно осуђени на сношење извиђајних трошкова, насталих услед тога, што је епархијски изасланик на лицу места скупио и испунио статистичке исказе школске. — Препоручиће се Саб. Одбору молба цркв. опћине у Пардању ради подељења припомоћи за издржавање једне учитељске снаге. — Поводом избора Стевана Стратимировића, катихете срп. учитељске школе сомборске, за перовођу цркв. опћине у Сомбору, изречено је, да катихета може бити цркв. опћински перовођа, а само парох не може бити. — Поводом молбе цркв. опћине у Јасеновцу н/С., да јој се наводно одобрена припомоћ од 500 К за школу исплати, упутиће се иста опћина, да се ради подељења припомоћи обрати нарочитом, прописно инструјисаном молбеницом на Саб. Одбор путем Школског Савета.

(Свршиће се.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Преглед књига.

Најглавније тешкоће у учитељском раду, написао Ђуро Шпадијер, школски надзорник. Цетиње. Штампано у Кр. Црн. Држ. Штампарији. Цијена 0-80 пер.

У последњем броју овога листа из прошле године објављена је књига под горњим насловом. Овом приликом хоћемо поближе да упознамо наше читаоце са њеном садржином.

Књига је подељена на увод и на два дела. У уводу се говори о наставничком раду уопште, о циљу наставе и васпитања.

У првом делу наводе се све оне тешкоће у учитељском раду, које потичу од учитеља. Те тешкоће ваља учитељ да отклони, ако жели да му рад буде од успеха. О тим тешкоћама расправља писац у пет чланака. У 1. чланку захтева се да учитељ сврши пре свега учитељску школу. Али како ни једна школа не може дати све потребно знање својим васпитаницима, то је потребно да се учитељ непрестано усавршава. То ће пак постићи пратећи лепу књижевност, а уз то сваку повину у својој струци.

У 2. чланку се препоручује, да учитељ буде свуда и у свему најбољи пример својим васпитаницима.

У 3. чланку говори се о томе, како учитељ ваља да се жртвује за народно образовање тако, да га са тога пута не може скренути ни моралии ни материјални интерес.

У 4. чланку је напомена како учитељ не треба да прецењује своје знање, нити да презире своје звање.

У 5. чланку изнет је метод, како треба обрађивати наставно градиво, да наставни рад буде од стварне користи.

У другом делу ове књиге је реч о тешкоћама у учитељском раду, које потичу од других прилика. У овом делу има три чланка.

Први чланак говори о уређењу школе у којем се захтева, да се подигну модерне школске зграде; да се установе обласни школски лечници; да управа школска пропише правила школ. послужитељу, по којима се има управљати у свом послу. Даље се наводи, како многе школе страдају са немарности школских одбора јер многи чланови особито чланови по положају свом, не врше с вољом одборску дужност. Најпосле захтева се да се учитељу даде већа власт у

школ. питањима, како му се не би стваралене прилике и тешкоће, због којих страда и учитељ и настава.

У 2. чланку, у којем се расправља о примању деце у школу вели се, да је данашњи закон о тамошњим школама учинио велику и значајну реформу у школама, али се на жалост многе његове напредне одредбе нису оствариле. Тако многи учитељи имају сувише ученика, а незнатан је број оних школа, где је законски број ученика. Осим тога нема потребног броја учитеља и т. д.

У 3. чланку овога дела говори се о испитима. Писац припада оном колу педагога, који су против школских испита и наводи сасвим оправдане разлоге, због којих би ваљало укинути испите.

Ово је укратко преглед ове марљиво написане књиге, у којој се сва истакнута питања расправљају у родољубиву смеру.

Ми је топло препоручујемо нашим друговима по звању. Набавите се може код писца на Цетињу и преко учитељске књижаре „Натошевић“ у Новом Саду.

БЕЛЕШКЕ.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у фебруару о. г. Од Душана Катића, равн. учитеља у Нештину 8 К чланарине. — Од Ђуре и Александре Недељкова из Сирига 20 К прилога уместо венца на одар своје куму пок. Радовану Поповићу, поседнику у Сиригу. Од Николе Вујашковића, учитеља у Миклеушки 152 К чланарине. — Од Илије Ковачевог из Гор. Ковиља 70 К чланарине. — Од Александра Богдановића, пароха у Градишту 2 К уписнине у чланство. — Од Паје Латинчића, месара у Новом Саду 20 К чланарине.

Испитно поверенство за ниже пучке школе у Загребу. Кр. земаљска влада, одио за богочашће и наставу, именувала је испитно поверенство за учитељску службу у нижим пучким школама за трогодишће 1911., 1912. и 1913. и то: Равнатељем Јосипа Кирина, жупанијскога школског надзорника придељенога на службовање кр. зем. влади, оделу за богочашће и наставу, Адолфа Вуковића, жупанијскога школског надзорника, придељенога на службовање поглаварству слоб. и кр. главног града Загреба замеником равна-

теља; члановима испитачима: Милана Пејновића, професора и управитеља кр. мушке учитељске школе, Стјепана пл. Јарића, професора, Сигисмунда Чајковца, Милана Фабијановића, Антуна Малчевића, Стјепана Шмида и Јосипа Томашевића, главне учитеље исте учитељске школе, па Ферду Хефлера, професора и учитеља вере кр. мушке учитељске школе и Димитрија Витковића, професора и учитеља вере средњих училишта: надаље Вилка Новака, учитеља глазбе и Ивана Трстењака, учитеља гимнастике, па Фрању Адерлића, Стјепана Фугера, Ивана Јохлера и Душана Жидовца, учитеље вежбаонице уз кр. мушку учитељску школу у Загребу.

Статистика основне наставе у Угарској. — Званични извештај за последњу школску годину пружа жалосну слику о стању основне наставе у нашој домовини, по коме последње школске године не мање него 427,155 школских обавезника уопште није ишло у школу. То је врло карактеристично за овдашње прилике, да скоро пола милиона деце није видело школе и да оскудева у најпотребнијем знању. Занимљив је међутим и факт, да је недостатак у школама највећи у пештанској жупанији, надаље у најбогатијој жупанији бачкој и по народносним крајевима, а нарочито пак у јако настањеној мармарошкој жупанији. Наиме, у пештанској жуп. остало је 24.216 обавезних полазника без школе и од тих су по матерњем језику 23.060 Мађари. У бачкој жуп. 16064, у бихарској 24.178 а у мармарошкој 34.890. У последњој жупанији је као што се види стање најжалосније. Истина да је влада од 1896. амо дозволила отварање скоро стотину нових школа, али од тих до данас није се могло ни пола да отвори.

Б. Л. —

Савез хрватских учит. друштава има овај иметак: Савез: 60.033-18 К; Фонд учит. конвикта: 111.706-23 К; Фонд учит. задруге (за сирочад и др.) 65.716-80 К; Штедно предујмна задруга: 236.41 К; свега 237.692-62 К.

Како се цени продужна школа. У спомен 60 годишње владавине царева, бечка општина поклонила је земљиште од 9600 кв. м. у вредности од 840.000 К. да се на њему подигне зграда за продужну школу. У њој ће бити 3 дворнице за изложбу, 67 школских соба, 46 за цртање, 4 за моделирање, 8 ате-

љеа, 3 дворнице за лакирање и мазање, 2 азила за шегрте и стан за школског лекара. Цела зграда биће удешена за 5680 ђака, а стаће 3 милијуна круна.

Школе у Бугарској. Развитак бугарског школства напредује сваке године све већма. Школе се множе из године у годину а с њима издаци на школе. г. 1908. радило је на основним школама 7500 учитеља, а на средњим 2081. Прошле године било је на основним школама 8788, а на средњим 2051. учитеља, г. 1908. издато је на школе 10,287.282 лева, а прошле године 21,276.920 лева. Ове 1911. год. отвориће се много нових школа.

Међународно свеучилиште. Како изгледа, престоница Холандије Хаг, бива учесником све веће среће, постајући све више средиштем моћних установа, које служе мирном братимљењу народа и светској култури. У најновије доба саставило се једно поверенство, које у велико чини припреме за међународно свеучилиште, које ће у Хагу подићи. Трошкове истога сносиће Карнеџи, амерички милионар. Он је дао назидати и хашку палату мира. Свеучилиште би стало по једном плану 7, а по другом 14 милиона, а волели би га да отворе већ 1913. када ће свечано отворити и међународну палату мира.

Топао доручак. У Русији, за коју се каже да има још много да поради на подизању и уређењу својих школа, постоји једно уређење, које и културној Европи може за углед служити. Наиме у многим местима постоје друштва, која набављају сиротој деци посла и дају им топао доручак. У округу Воронешком у 32 школе добијају деца топао доручак и учитељи тога округа тврде, да то уређење има великог уплива на напредовање дечије у наукама. Деца су здравија и свежија, школу уредно похађају и раде вољније. Др. Шингарев препоручује, да се при зидању нових шк. здања у обзир узме и зидање кухиње.

М. Б.

Многобројност учитеља у Галицији. До недавно било је у Галицији мало учитеља, али оснивањем нових учитељских завода, памножио се број учитеља толико, да сад има око 1000 учитеља и учитељица без места. Уз све то уписано је ове године у јавне учит. заводе 2811 кандидата и 1729 кандидаткиња, а у приватне заводе 1500 ђака.